

Elnöki megnyitó.

Az U. I. T. 1935. dec. 14-én tartott közgyűlésében.

Tisztelt közgyűlés!

Unitárius Irodalmi Társaságunknak évi beszámoló közgyűlésére öttünk össze. Közgyűléseink alkalmával nemcsak a multra vissza, — hanem a jövőre — előre is kell tekintenünk. A jövőnek vagy legalább is a legközelebbi munkamezőnek áttekintése, s a reánk várók mérlegelése, elsőrendű feladatunk.

Ami a multat illeti, bizonyos foku megnyugvással tekinthetünk arra vissza. Előző közgyűlésünk óta, az azon elhatározott pályázat-hirdetés és megbízás alapján bizonyára munkában vannak kimagasló nagyjaink közül Jakab Eleknek és Ferencz Józsefnek élet- és jellemrajza, valamint eredményes egyházi munkálkodásuknak megírása és közkincsünkévé tétele. Mindkét nagyunknak élete és tevékenysége oly mély barázdát szántott egyházunk életében, hogy az egyenesen mér-földjelző, s példaadásukra nekünk elsőrendű szükségünk van.

És meg kell emlékeznünk arról a nagyfontosságú eseményről, hogy a Kolozsvári Unitárius Kollégium történelme, mely egyben egyházunk történelme is, ma már közkézen forog. Oly gazdag kincses ház ez, hogy nem lehetünk eléggé elismerők és hálásak Dr. Gál Kelemen alelnökünk iránt, ki azt eléggé nem értékelhető fáradhatatlansággal és szakértelemmel összegyűjtötte, feldolgozta s közkincsünkévé nyújtotta, s ezzel egyházunk történelmének megírásához egy „gyalogutat“ vágott. Reméljük, hogy e gyaloguton járók és ezen járásra hivatottak, most már komolyan foglalkoznak az annyira nélkülözött alapos egyháztörténelmünk megírásával, irodalmi társaságunk nemcsak örömmel üdvözlé ezt, de erejének minden lehető megerősítésével is támogatná e munkát.

Midőn ezen elgondolásomnak kifejezést adok, már e gondo-

latnak érlelése végett is, akkor felhasználok ez alkalmat arra is, hogy Dr. Gál Kelemen alelnökünknek a Társaságunk köszönő elismerését és háláját kifejezzem nagy és maradandó értékű munkájáért, amelynek közkinccsükké tétele az anyagiakkal való küzdelmek miatt, ha nem is Társaságunk érdeme, de annak fényéből egy halvány sugár mindenesetre visszasüt Társaságunkra is.

De meg kell emlékezmem a másik alelnökünk Vári Albertről is, ki kitartó gondossággal és érdemes tartalommal szerkesztette és jelentette meg folyóiratunkat. És reá kell mutatnom főtítkárunknak is nemcsak folyóirati tevékenységére, hanem annak bejelentésére is, hogy közelebbről újabb önálló munkája fogja gazdagítani irodalmunkat.

És ha részletes lehetnék, akkor reá kellene mutatnom, hogy Társaságunk tagjainak csaknem valamennyie éberem munkál az irodalom mezején. Nemcsak tb. elnökünk, hanem Kelemen Lajos, Gálfi, Pálfi, Varga, Gyallay, Márkos, Perédy, Ürmösi, Szentmártoni, Benczédi, Ferenczi Sándor, Szent-Iványi, Kovács, Fikker, Lőrinczy stb. stb. tagtársunk mindenike egy-egy fáklyavivő nemcsak az unitárius, hanem az erdélyi magyar irodalom mezején is.

A hivatást teljesítő munkálkodás mellett meg kell emlékezmem arról is, hogy Társaságunknak gazdasági ügyei is a mult évben jelentősen konszolidálódtak. Konverziós veszteség csakis a Gazdasági- és Hitelszövetkezetek Szövetségénél elhelyezett betétállományunkat érte. Azt a reményt és bizalmat táplálom, hogy e közérdekű intézmény is valamely módon és fokozatosan konszolidálódni fog s akkor tekintettel az intézetnek altruisztikus alapvonalára is, törekedni fog kulturális Társaságunk veszteségeit kárpótolni, s nem fogja szem elől téveszteni Társaságunk közérdekű nemes hivatását.

Hogy a mát és a jövőt is mérlegelhessük, idézem Társaságunk alapszabályának 2 §-t, amely szerint Társaságunk célja: az unitárius irodalom és történelemnek, s általában a tudománynak unitárius szellemben, az ilyen szellemű írónak tömörítése útján való művelése, az unitárius hívek közművelődésének előmozdítása.

Ennek folytán mindenekelőtt meg kell állapitanunk, hogy unitárius szellemű írónkat tömörítettük-é? Igaz, hogy Társaságunk 1920-ban alakult, s akkor alapító és rendes tagok csoportosításával alapszabályszerű kötelezettségét teljesítette. Azonban azóta, annak évenkénti kiigazításával és helyesbitésével nem foglalkoztunk, s bizony így megtörtént, hogy egyik érdemes afia épen előző közgyü-

Elnöki megnyitó.

lésünk alkalmával említette fel, hogy ő nincs tisztában, hogy vajjon Társaságunknak tagja-e? vagy se? Tisztáznunk és számba vennünk kell ugy alapító-, mint rendes tagjainkat és rendeznünk egymás iránti jogviszonyainkat. Ugy gondolom, hogy közgyűlésünk tenné ezt választmányunk feladatává azzal a meghagyással, hogy jövő közgyűlésünkre egy tiszta képet mutató előterjesztést benyújtani ne terheltessek.

Társaságunk hivatása továbbá „az unitárius hivek közművelődésének előmozdítása“. Nagyon általános kifejezés ez, természetesen alapszabályban ez másként nem is lehet. Azonban most, midőn az e téren tevékenységünknek is küszöbén állunk, kívánatosnak vélem ezt szabatosítani. Pl. beilleszthető-e e keretbe az is, hogy Társaságunk azt az unitárius lelkész, tanító vagy tanár afiát, kinek 4-en felüli gyermekei közül bár egy tanul s ennek érdemes képességét állapítjuk meg, Társaságunk akár saját erejéből, akár társadalmi gyűjtés útján segítse, támogassa? Apáink 5–6 gyermeket neveltek s kisebb-magasabb fokig tanítottak és képeztettek, de ma annyira nehezdedtek az életkörülmények, hogy már a 4. számnál a támogató segítség indokolható.

A közművelődési feladatunk lehető teljesítése végett nem lenne kívánatos, pártoló tagtársak toborzása? avagy legalább tagjainknál egy-egy gyűjtő persely elhelyezése? Ugy vélem, hogy talán méltóztatna ugy ezek, mint más tekintetben közgyűlésünk a választmányunkat felkérni és megbizni, hogy véleményt mondjon és bizonyos munkatervet jövő közgyűlésünk elé terjesszen.

De talán tovább is mentem, mint ami egy elnöki megnyitó keretében helyet foglalhat, ne méltóztassanak rossz néven venni, mert hisz annyira nemes és közérdekű Társaságunknak hivatása s annyira meg volt utóbbi időben bénítva annak munkássága, hogy a cselekvő lehetőség parányi megnyilta esetén az elgondolások tömege tör elő és kér életet.

Meleg szeretettel üdvözlöm társaságunknak tagjait s mai közgyűlésünket megnyitom.

Dr. Ferenczy Géza.

Az Unitárius Irodalmi Társaság története.

(1920. aug. 28.—1935. dec. 14.)

Száz év óta, amióta Szemere Pál nyelvújító munkája folytán használatos lett az *irodalom* szó, a magyar irodalmi és tudományos életben százszor és százszor igyekeztek meghatározni az irodalom fogalmát és jelentőségét. Százszor és százféleképp magyarázták, száz és százféle meghatározást találtak, de érezni csak egyféleképp érezte mindig minden magyar gondolkodó: az irodalom a nemzet életének legteljesebb és legtisztább megnyilatkozása, tükrő, amely boldog időkben az öröm és vigasság mutatója, zord időkben pedig biztat, feleml, reményt nyújt.

Kazinczy Ferenc, a magyar nyelv újjáteremtő apostola, mindenél bizonyítóbb erővel mondta ki három egyszerű szóban: „Nyelvemben él a nemzet.” És ez nem költői frázis, nem virágos szókép, hanem való igazság. Mert a nyelv a gondolatok legerőteljesebb és legmagasabbrendű kifejezője s a gondolatok mindenfelé szétágazó és mindenen életet érlelő összessége alkotja a nemzet szellemértékét, erkölcsi és jellemvilágát: lelkiségét. A nyelv a kifejezője a nemzet legsajátabb tulajdonságainak, vágyainak, együtt képződött, él és alakul azokkal, együtt született a nemzettel, sorsa a nemzet sorsa, pusztulása a nemzet pusztulása. Ezért kell a legszentebb örökségként őriznünk, legféltebb kincsünként védenünk. S mi őrzi meg annak szépségét, tisztaságát? Az irodalom.

A magyar nemzet ezer szenvedések között való folytonos megújulásának titka nemzeti irodalmának erejében rejlik. Amely a nyelv kincseinek megőrzésével együtt őrzi a nemzet multját és jövőjét, örömét és fájdalmait, vágyát és sorsát, egész történelmét. Egyik irodalomtörténészünk szerint, ha az ezeregyéjszaka furcsa szellemei egy éjjel felkapnák egész Magyarországot, földjével, multjával, mindenestől együtt s elvinnék egy soha fel nem lehető messzi-távoli csillagzatra, Arany János tizenkét kötetéből maradék nélkül meg lehetne állapítani a magyarság egész szellemi, erkölcsi,